

Zmiany w prawie spadkowym.

Podstawa prawna. Kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. Nr 16 poz. 93 z późn.zm).

Księga czwarta. Spadki. Art. 922 – 1088.

Dziedziczenie długów. Czy zawsze. Kiedy ich nie odziedziczymy?

Jedną z dziedzin szeroko rozumianego prawa cywilnego jest prawo spadkowe i instytucja dziedziczenia. Na tej podstawie stwierdzić należy, iż po śmierci spadkodawcy następcy prawni (spadkobiercy) wchodzi w prawa i obowiązki zmarłego. Jednakże przejęcie jego praw i obowiązków zawsze następuje na podstawie zdefiniowanego w prawie spadkowym tytułu.

W naszym prawie takimi tytułami są: dziedziczenie ustawowe i dziedziczenia testamentowe.

Przypatrując się bliżej tym instytucjom rzecz można, iż z pierwszym przypadkiem będziemy mieć do czynienia, gdy spadkodawca za życia nie podjął żadnych czynności prawnych i nie dokonał rozporządzenia pozostawionego po sobie majątku. Majątek na tę okoliczność zostanie podzielony według zasad ściśle określonych w przepisach ustawy prawa spadkowego i to na powołanych do spadku dziedziców ustawowych. Przy dziedziczeniu ustawowym występuje dorozumiana wola spadkodawcy zatem skoro nie pozostawił testamentu krąg spadkobierców wskazują przepisy. Z dziedziczeniem ustawowym będziemy mieć do czynienia także gdy spadkobierca powołany został do spadku na podstawie testamentu, ale spadek odrzucił lub nie może być spadkobiercą gdyż uznany został za niegodnego. Wtedy w jego miejsce mogą wejść spadkobiercy wskazani w art. 931 i nast. Kodeksu cywilnego

W drugim natomiast przypadku mamy do czynienia z dziedziczeniem, które wynika z woli zmarłego podjętej jeszcze za jego życia. Tutaj spadkodawca powołał na mocy swojej woli dziedziców. Zmarły za życia albo sporządził testament własnoręczny, wskazując beneficjentów majątku lub sporządził testament notarialny u notariusza.

Jednakże dziedziczenie czy to testamentowe czy też ustawowe to w każdym przypadku także pewna niewiadoma dla spadkobiercy. Albowiem oprócz przyjęcia pokaźnego majątku po zmarłym można także odziedziczyć jego pokaźne długi. Zgodnie z zasadą, iż spadkobierca wchodzi w prawa i obowiązki spadkodawcy.

Dotychczasowy stan prawny tj. obowiązujący do dnia 17 października 2015 roku, dawał spadkobiercy uprawnienie do złożenia oświadczenia woli przed Sądem lub przed notariuszem odnośnie tego w jaki sposób beneficjent chce przyjąć spadek. I czy w ogóle chce ten spadek przyjąć. Takim oświadczeniem woli spadkobierca mógł uchronić się przed niespodziankami i przed wierzycielami. Jednak prawo swoje, a życie swoje. Niejednokrotnie bywało tak, że spadkobiercy będąc przekonani o przykładowym życiu zmarłego nie dokonywali żadnych czynności prawnych. *Prima facie* nie było przecież widać żadnych zagrożeń. Bo jak tu nie przyjąć spadku, gdy w perspektywie pojawia się wsparcie od losu i widoki na poprawę sytuacji materialnej. I nagle po upływie ustawowych terminów do złożenia oświadczenia woli zaczynają napływać, z banku, z sądu, od komornika lub innego nieznanego wcześniej spadkobiercom wierzyciela żądania zapłaty. I co wtedy? Brak zadośćuczynienia obowiązku przez spadkobiercę mogło się skończyć przykrą niespodzianką. Do dnia nowelizacji ustawy, prawo przyznawało każdemu spadkobiercy uprawnienie do złożenia oświadczenia woli co do sposobu przyjęcia spadku lub też jego odrzucenia. A mianowicie:

1. przyjęcie spadku wprost,
2. przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza
3. odrzucenie spadku.

Każda z powyższych decyzji niosła za sobą inną odpowiedzialność lub ją znosiła. Gdy spadkobierca nie wyraził woli w jaki sposób przyjmuje spadek istniało domniemanie prawne, iż

następowało przyjęcie spadku wprost (1). Pół biedy, gdy długi można było spłacić z aktywów przejętego w drodze dziedziczenia spadku. Natomiast problem się rodził, gdy przejęte długi przenosiły wartość aktywów spadku. W tej sytuacji spadkobierca czy chciał czy nie, był zobowiązany do spłaty wierzytelności kosztem majątku osobistego.

Druga możliwość przyjęcia spadku to przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza (2). Dostyć bezpieczny sposób przyjęcia spadku. Polegał na tym, że spadkobierca odpowiadał za długi spadkowe wyłącznie do wartości czynnej spadku. A więc chronił własny majątek przed wierzycielami spadkodawcy.

Wszystkich wskazanych wyżej czynności w pkt. 1, 2 i 3, co do sposobu przyjęcia spadku przez spadkobiercę należało dokonać przed upływem 6-ciu miesięcy liczonych od dnia otwarcia spadku albo od dowiedzenia się przez spadkobiercę o śmierci spadkodawcy. Czynności tych dokonać należało przez oświadczenie złożone w sądzie lub przed notariuszem.

Po wielu dyskusjach ustawodawca znowelizował wreszcie przepisy związane z dziedziczeniem. Zaczęły obowiązywać od dnia 18 października 2015r. Nastąpiły niezwykle ważne z punktu interesów spadkobiercy zmiany.

Jak wyżej wskazałem przed nowelizacją prawa spadkowego brak oświadczenia woli co do pkt. 2, odczytywano jako przyjęciu spadku przez spadkobiercę wprost. Bierność beneficjenta mogła okazać się nieopłacalna dla niego z uwagi na ewentualne skutki.

W znowelizowanych przepisach ustawodawca przyjął, iż brak oświadczenia woli powołanego z ustawy do spadku spadkobiercy będzie od chwili wejścia w życie nowych przepisów tj. od 18 października 2015r. poczytywane jako wola przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza.

Znowelizowane prawo daje gwarancję, że brak oświadczenia woli spadkobiercy, bez względu na okoliczności w tej materii rodzi odpowiedzialność spadkobiercy w przypadku ujawnienia się długów spadkowych, tylko do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku.

Przykład zakresu odpowiedzialności za długi spadkowe przez przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza przedstawiono poniżej.

Spadkodawca nie sporządził testamentu. Pozostawił na koncie bankowym kwotę 6000 zł. Pozostawił także po sobie dług (nie spłacony kredyt) w kwocie 10 000zł. Do spadku zgodnie z ustawą powołane zostały – trzy osoby. Żadna z nich przed upływem 6-ciu miesięcy od otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy lub dowiedzenia się o powołaniu do spadku) nie złożyła oświadczenia woli co do sposobu jego przyjęcia.

Zatem mamy do czynienia z dziedziczeniem spadku zgodnie z obowiązującym porządkiem dziedziczenia określonym w ustawie tj. z dobrodziejstwem inwentarza.

Wprawdzie saldo spadku w przedstawionym przykładzie wynosi – 4000 zł ale odpowiedzialność spadkobierców z uwagi na nowelizację przepisów ograniczona została wyłącznie do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku. tj. do pozostawionej przez zmarłego kwoty 6 000 zł.

Na marginesie dodać należy, że przepisy w aktualnym kształcie odnoszą się do zdarzeń powstałych najwcześniej w dniu 18 października 2015r. i później. Wszystkie zdarzenia powstałe przed tą datą podlegają reżimowi przepisów obowiązujących przed ich zmianą.

Dziedziczenie testamentowe będzie tematem następnego biuletynu pt. powołanie do spadku na podstawie testamentu.

Krzysztof Jankowski

radca prawny